

Theater moet meer zijn dan verhaaltjes kijken

Piet Arfeuille
maakt theaterversie van *Herfstsonate*

We ontmoeten elkaar eind september 2011 in het Gentse kunstencentrum Vooruit. Arfeuilles ogen schieten vuur, zijn lichaamshouding is strak en gedreven. Hij bevindt zich midden de premièrereeks van de creatie *Yesterday*, een intieme voorstelling over het stille leven van passanten in een doordeweekse gang. Het stuk is een samenwerking tussen hem en de jonge cineaste Nathalie Teirlinck. Teirlincks eerdere theatervoorstelling, *Send all your Horses* (2010), ging vorig seizoen in Arfeuilles Theater Malpertuis in première.

De artistieke leider van dit Tielts theaterhuis is geïntrigeerd door jonge makers en vindt theater - net als het leven - een levenslange zoektocht. Hij staat dan ook open voor veel experiment. Zoals het proberen verzoenen van film met theater.

Is *Yesterday* een voorbode van *Herfstsonate*? Voor beide stukken vormt film een belangrijke inspiratiebron.

PIET ARFEUILLE: "Dat lijkt alleen maar zo. Het is bovenal Nathalie Teirlinck die me interesseert. Er zijn nogal wat overeenkomsten tussen onze talen. En ik vind de suggestiviteit van haar filmbeelden heel interessant. Ik houd

ervan om met andere kunstenaars samen te werken en zo mijn eigen constructies en taal te bevrugen. Daarom riepen we in Theater Malpertuis *Het Lab* in het leven. Precies om ruimte te creëren voor zulke ontmoetingen en artistieke avonturen. *Yesterday* ontstond veeleer uit het verlangen om met Teirlinck in de repetitieruimte te duiken en te ervaren wat er gebeurt. Al ben ik wel een film liefhebber."

Waarom enceneert u Bergmans *Herfstsonate* (1978)?

ARFEUILLE: "Als artistiek leider van Theater Malpertuis vond ik het nodig om terug een klassieker op het programma te plaatsen. We hebben het afgelopen seizoen vooral onze

avontuurlijke en experimentele kant laten zien. Dus is het nu terug tijd voor een stuk met goede acteurs en een goed verhaal. En, even belangrijk, ik wilde nog eens met actrice Tania Van der Sanden werken. Toch is het quasi toevallig dat ik net *Herfstsonate* ensceeneer.”

Quasi toevallig? Dat geloof u toch zelf niet?

ARFEUILLE: “Echt waar! Al moet ik toegeven dat Bergman me intrigeert. Vooral nadat ik *The Best Intentions* (1992) zag, een film van Bille August over de ouders van Bergman. Na het zien van die film kocht ik enkele Bergmanfilms. Waaronder *Herfstsonate*. Het verhaal raakte me én ik vroeg me meteen af wat het zou geven als Van der Sanden de hoofdrol zou spelen. Al die overwegingen en fascinaties leidden uiteindelijk tot de beslissing om een theaterversie van *Herfstsonate* te creëren.”

’ Bergman heeft het over de zin en de onzin van de taal. Dat sluit nauw aan bij mijn fascinaties: wat vermog taal en wat vermog taal niet?

Hoe regisseert u?

ARFEUILLE: “Dat is altijd anders. Ik laat me inspireren door wat de auteur aangeeft. Zonder daar al te rigoureuus in te zijn. Laat ik het zo omschrijven: ik situeer de straat waarin we spelen maar ik zeg aan de spelers nooit hoe ze door die straat moeten lopen. Die beslissingen stel ik uit tot ik hen zie spelen. Vanuit hun spel stuur ik bij, geef feedback en bouw zo mijn regie op. Vroeger ‘dirigeerde’ ik de acteurs meer. Nu vind ik dat te opdringerig en laat de acteur zijn personage vanuit de eigen leefwereld opbouwen. Regisseren is rust en (zelf) vertrouwen creëren én hebben. Tijdens mijn eerste jaren als regisseur bezak ik die rust niet. Dat leidde tot meer onrustige, zelfs hysterische, repetitieprocessen. Door ervaring ontstaat rust en leer je écht kijken naar wat er gebeurt. Regisseren kan je eigenlijk niet leren. Regisseren is in eerste instantie kijken - zonder voorgedetermineerde kop - naar wat er te zien is.”

Regisseren is ook onderzoeken. Wat onderzoekt u in *Herfstsonate*?

ARFEUILLE: “Bergman heeft het over de zin en de onzin van de taal. Dat sluit nauw aan bij mijn fascinaties. In mijn vorige creatie, *De Zaak* (2011), koos ik ervoor om geen taal uit te spreken maar deze te projecteren. Ik wilde weten wat er dan zou gebeuren. Mijn onderzoek naar wat taal kan betekenen in een theatrale ruimte zet ik verder met *Herfstsonate*. Bergman laat de moeder en de dochter (in mijn stuk gespeeld door Ingrid De Vos) met elkaar praten. Maar de dames komen amper dicht bij elkaar. Ze zijn doodeerlijk geweest en toch lijken ze na hun gesprek met evenveel kwetsuren elkaar te verlaten. Bergman vraagt zich in dit verhaal af, denk ik, of die harde en eerlijke woorden wel moesten gesproken worden. Die vraag is mijn leidraad tijdens het regisseren: wat vermog taal en wat vermog taal niet?”

Hoe zoekt u naar de vorm van een verhaal?

ARFEUILLE: “Het decor, de speelstijl... dat alles staat in functie en ten dienste van het verhaal. Voor *Herfstsonate* heb ik daar nog geen antwoord op. Ik zie nog niets. Die beelden komen pas tijdens de gesprekken met de actrices, de scenograaf, de componist en de lichtregisseur. Met die laatste, Jan Martens, denk ik momenteel na over de rol van het licht. We willen

het licht een hoofdrol geven. Precies omdat het spel met licht en schaduw zo cruciaal is in Bergmans werk.”

Is het regisseren een kinderdroom van u?

ARFEUILLE: “Misschien wel. Als kind was ik een speelvogel die graag de spelletjes regisseerde. Zo speelden we *Het zwaard van Ardoewaan*, een jeugdfeuilleton op de televisie, na. Of we speelden de Ronde van Frankrijk na, inclusief valpartijen. Dat regisseerde ik allemaal minutieus. Er werd afgesproken wie wanneer uit de bocht zou gaan, bijvoorbeeld. Maar het is regisseur Dirk Tanghe die me werkelijk met de theatermicrobe heeft besmet. Ik speelde in Torhout mee in zijn liefhebbersproducties. Dat was een openbaring. Toen besepte ik dat theater wel eens mijn leven zou kunnen worden.”

Toch studeerde u eerst voor regent Nederlands?

ARFEUILLE: “Als achttienjarige had ik lak aan studeren. Daarom koos ik voor de opleiding tot regent. Dan moest je slechts twee jaar op de schoolbanken zitten. Bovendien wilde ik absoluut lesgeven. Ik hield - en houd - van jonge mensen met hun energie, hun openheid en hun schaamteloosheid. Gek genoeg is mijn liefde voor studeren en voor literatuur tijdens die regentaatstudies opgelaaaid. Na de opleiding kwam ik in het onderwijs terecht en regisseerde ondertussen liefhebbers.”

U studeerde nadien alsnog aan de Toneelacademie van Maastricht. Wanneer nam u die beslissing?

ARFEUILLE: “Op zeker dag stond ik voor de klas, een derde of vierde middelbaar. En ik keek naar buiten. Op datzelfde moment stelde iemand me een vraag en ik hoorde die vraag zelfs niet. 's Avonds heb ik beslist dat de school mijn biotoop niet was en toen ben ik naar de toneelschool getrokken.”

Met welk stuk debuteerde u als regisseur?

ARFEUILLE: “Het allereerste stuk dat ik regisseerde bij liefhebbers in Roeselare was *De Golf*, een stuk over jongeren, racisme, manipulatie en machtsmisbruik naar het boek *The Wave* (1976) van Ron Jones. Die thema's waren vroeger, meer dan nu, echt mijn thema's.”

’ Regisseren is in eerste instantie kijken - zonder voorgedetermineerde kop - naar wat er te zien is.

Legt u dat eens uit?

ARFEUILLE: “Ik word ouder en vertel liever verhalen over de schoonheid. Van nature uit ben ik geneigd om in te zoomen op het lelijke en verontrustende. Dat is niet altijd gezond. Ik ben geëvolueerd. Nu tracht ik te zien wat er wel is, aan schoons en goeds. Eerder dan te focussen op wat er niet is.”

Waarom maakt u theater?

ARFEUILLE: “Ik houd van het medium, het live gebeuren. Daar leef ik van op. Elke opvoering is als een spannende wedstrijd. Het is een wedstrijd die gespeeld én verloren kan worden. Uiteraard vind ik het erg als er verloren wordt maar het is even fijn om te weten dat er morgen weer een kans en een wedstrijd is. En ik houd van de magie van het zwarte gat: het licht dat uitgaat, bezorgt me telkens kippenvel. En, *last*

Herfstsonate

but not least, ik houd ervan om via dit medium mijn mening en inzichten te delen met een publiek. Mijn voornaamste bezorgdheid tegenover dat publiek is dat ik iets anders aanbied dan wat de televisie biedt: namelijk verstrooiing en vermakelijkheid. Het is belangrijk, vind ik, om theater te maken dat mensen appelleert aan hun denken, dat prikkelt om vragen te stellen. Theater moet meer zijn dan verhaaltjes kijken. Dat vind ik mijn belangrijkste verantwoordelijkheid: iets teweegbrengen bij het publiek.”

meer info: www.malpertuis.be

Malpertuis - Herfstsonate

zaterdag 3 maart 2012 - 20u
Beveren, CC Ter Vesten
info en tickets: 03-750 10 00 en www.beveren.be/tervesten

zaterdag 17 maart 2012 - 20u15
Lokeren, Cultureel Centrum
info en tickets: 09-340 50 56

Het is belangrijk, vind ik, om theater te maken dat mensen appelleert aan hun denken, dat prikkelt om vragen te stellen.